

Ljubljana, dne 10. decembra 1938.

Gospod

dr. Andrej G o s a r ,
dekan tehniške fakultete

v

L j u b l j a n i .

Za obširni Promemoria z dne 9. julija t. l. se Vam lepo zahvaljujem. Poznanje mišljenja bližnjega je prvi korak k razumevanju in s tem k sporazumu. Promemoria analizira pojave needinosti in raznih trenj v katoliškem taboru, zlasti med katoliško inteligenco. Vaša analiza je Vas privedla do ugotovitve,

1. da je "pravi vzrok naše needinosti" pri peščici znanih oseb, ki si lastijo nekak monopol v vodstvu vseh naših kulturnih, gospodarskih in političnih zadev, vse, ki se jim brezpogojno ne pokore pa najbolj brezobzirno obsojajo in iz našega katoliškega občestva izključujejo" (str. 5);

2. "da pravi vzrok sedanjih nesoglasij ... med nami ni in ne more biti v i d e j n i h razlikah ..." (str.4).

3. "Struja, ki se pod idejnim in organizatoričnim vodstvom znanih oseb spretno prikazuje kot najbolj odločna zagovornica katoliške pravovernosti je neumorno sejala razdor med nami ter kot premalo odločne in nepravoverne izključevala iz našega katoliškega občestva vse, ki jih je iz Bog ve kakšnega razloga vzela na piko." (str. 1).

4. Ta "struja" je po vseh izvajanjih Vaše spomenice "struja" Mladcev in Stražarjev.

5. Meni kot škofu pa očitajte, da se postavljam enostransko za to strujo (str. 6), onemogočam v zmotni veri, da branim edinost, drugim tisto delo, ki so ga kot katoličani dolžni vršiti. Očitajte mi nadalje, da sem s podpiranjem one

./.

struje kril njihovo zlo delo; da je vodstvo K.A. z mojo vednostjo, če ne celo z mojim pristankom Vas od slehernega dela v K.A. izključevalo; da sem dal s svojo izjavo v Škofijskem listu odločilen povdarek oni zgodbi z Domom in svetom, ki bo ostala neizbrisen kulturni madež na našem katoliškem krogu (str. 2) in ki je "bila nekulturna in nekrščanska gonja" proti piscu (Kocbeku). Pisali pa ste spomenico zato, da bi jaz lažje spoznal, kako zgrešena in nevarna je pot, na katero so me zvale znane osebe (str. 11); kajti s svojo avtoriteto podpiram nekaj, česar kot škof niti ne bi smel molče dopuščati (str. 13); kajti to, kar podpiram, da je integralistična struja, ki je povsem nekrščanska in povsem nasprotuje pristni "Actio catholica" (str. 13 in 14).

1) Odkod nasprotstva in nesoglasja?

Vaši analizi, da gre samo za različne upravičene metode in tipe katoliškega človeka, da ni i d e j n i k razlik, da so razlike le nebistvene, ki ne morejo ogrožati enotnosti v potrebnih točkah (in necessariis unitas), ne morem popolnoma pritegniti. Te razlike in nasprotstva so nastala že davno, preden sem jaz prevzel odgovornost za vodstvo škofije. Izvirajo iz dobe, ko se je v "Križu na gori" in v "Križu" pojavilo križarstvo, ki je zašlo na taka pota, da je Apostolska stolica klicala mojega prednika, pokojnega nadškofa dr. A. B. Jegliča, na odgovor, ki je moral radi tega glasilo gibanja ustaviti.

Toda gibanje ni zamrlo in se je prelevilo med akademiki, posebno v tipično križarskem društvu "Borba" v levičarstvo, marksizem in pravi komunizem. "Rdeči signali", ki so izhajali od 1932 do 1934 l. kot glasilo univerzitetnega komiteja komunistične jugoslovanske stranke, so se tiskali na s t a - n o v a n j u č l a n a d r u š t v a " B o r b a " in člani naših akademskih društev so pri tem komunističnem listu s o -

d e l o v a l i .

V komunističnem društvu "Njiva" so bili tudi člani naših društev; imena so nam deloma znana.

Skratka naša akademska društva so odpovedala; na nje nismo mogli več graditi. Saj je prišlo tako daleč, da je policija razpustila "Borbo" in član "Borbe" je bil na tem, da bi dobil 5 let težke ječe, če bi ne bili prišli drugi momenti vmes. Situacija se je rešila kolikor toliko s tem, da je nastopila mala četa Cerkvi udanih akademikov in je z vso odločnostjo započela borbo za katoliška načela v društvih. Samo ta jasna odločnost je zaobrnila usoden tok dogodkov v Danici in Zarji l. 1933 in 1934, drugače bi ne izbežno tudi ti društvi zapadli še hujšemu okuženju in bi bili prav tako razpuščeni. Tako daleč so torej zablodile tkzv. "težnje mladih", ki so začele s križarstvom in končale s komunizmom.

Proti tem nevarnim zablodam sem bil kot škof ex officio dolžan podpreti s svojavo avtoriteto zdrav pokret one skupine, ki se je pozneje v jeseni l. 1934 začela zbirati okrog lista Straža v viharju. Ta skupina je bila v svoji težki borbi v stalnem stiku z menoj. Prej že in vzporedno z njo se je organizirala četa "Mladcev", ki so isto delo na srednjih šolah opravljali, kjer so bile infiltracije komunizma prav tako močne. Ker so torej naše prejšnje organizacije odpovedale in ker od nikoder ni bilo pomoči, so se rodile omenjene s Cerkvijo ozko povezane organizacije prav iz nujnosti naše dobe.

Od l. 1925 - 1933 se je proces duhovnega razkroja v naši mladi inteligenci vršil, l. 1933 ni bilo več druge poti kot prelom. Namesto da bi se motne ideje križarstva pojasnjevale, izločevale, ozdravljale, so se v eni ali drugi obliki pojavaljale v "Besedi" in v nekih odtenkih tu pa tam v Domu in svetu.

Naša katoliška inteligenca ni začutila v vsem tem

razvoju idej in dejstev v polni meri one nevarnosti, ki je v resnici tičala v njem. Dostikrat je izražala takorekoč antipatije proti "Stražarjem" in "Mladcem" in grajala "nasilne" metode tudi tedaj, ko je bila takojšnja ločitev duhov absolutno potrebna.

2) Senca in svetloba raznih "struj".

V svoji promemoriji ste senco in svetlobo takole razdelili:

Senca na strani "Mladcev" in "Stražarjev";

str. 1 "brezvestno sumničenje, natolcevanje, obsojanje vseh, ki se ji niso mogli ali hoteli ... podrediti", "ta struja je neumorno sejala razdor med nami", "pričela proti piscu (Kocbeku, Premišljevanje o Španiji) in uredništvu Doma in sveta svojo nekulturno in nekrščansko gonjo ter je vidno razkazovala svojo oblastnost in nasilnost, pripravljena brezobzirno uničiti vsako kulturno dobro";

str. 2: "Žalostna afera (zgodba z Domom in svetom) ... bo ostala neizbrisen kulturni madež",
"na podlagi golih sumničenj te struje",
"sistematična gonja lažnjivega poročanja, zavijanja in natolcevavanja v listu "Mi mladi borci",

str. 3: "žaljivi nastop Vašega zastopnika"

"se postavljate s svojo naklonjenostjo in voljo za znani najbolj ozki, nestrpni in nasilni skupini"(sic!)

str. 5: "Ti ljudje s svojim brezvestnim natolcevanjem in obsojanjem"

"So po svojih učencih zanesli spor in sovraštvo prav povsod, kjer so se pojavili..."

"ste podpirali te ljudi ... in krili to njihovo zlo delo".

str. 6: "Sredstva in metode, ki jih uporablja skupina ... so tako povesetne in nekrščanske, tako surovo

politične in nemoralne ..."

"Ali gre vkljub vsem lepim besedam ... le za povsem posvetne, materialne in politične cilje ali bolešno slopo brezobzirnem uveljavljanju lastne premoči in nasilnem vladanju ..."

str. 8: "Vi zahtevate od nas glede K.A. brezpogojno pokorščino, hkrati pa dajete to prevažno ustanovo v roke ljudem, ki so pokazali toliko nestrpnosti, pristranosti, krivičnosti in nasilnosti"...

str. 11. "Vas prav tista skupina ... v resnici le nasiljuje in žene, da zastavljate svojo avtoriteto za njene blodne naklepe"

str. 12. "prevladala je struja nekega katoliškega integralizma... v bistvu točen posnetek te zmotne in nevarne struje".

Svetloba na strani one skupine, na mestu katere govorite.

str. 2. "najboljših in najodličnejših katoliških inteligentov",
"večina naših akademikov",

str. 3 "velika večina najboljših, najpravovernejših in hkrati najodličnejših kulturnih delavcev",

str. 5. "toliko naših najboljših inteligentov",

"velika večina naših najboljših, Cerкви s srcem udanih in vrh tega najspodobnejših mož, duhovnikov in laikov",

str. 7. "velika večina vseh tistih naših izobražencev, ki tu nekako v njihovem imenu, ali bolje, na mestu njih govorim..."

str. 8. "premnogi katoliški izobraženci pri nas"...

Gospod doktor! Preberite mirno te svoje sodbe, pa boste morali priznati, da jim manjka objektivnosti. Dobro, moram reči, res dobro poznam celo vrsto let že osebe, katere tako črno slikate, tudi mladino, zrastle iz najnovejšega katoliškega pokreta, mislim, da poznam dobro, saj sem zasledoval njeno rast,

a po svoji vednosti in vesti moram reči: "Vaša sodba je neresnična".

Ali ne bi mogli Stražarji in Mladci sami odgovoriti:

kdor ni del.
Vi nas dolžite sumničenja, natolcevanja, obsojanja drugih, zavijanjanja itd., zašli ste pa v isto napako glede nas! Lahko bi dalje rekli: Spor med starimi in mladimi in sicer i d e j n i spor je dejansko bil celo vrsto let v katoliških vrstah, preden smo se mi sploh pojavili. Pravijo pa dejansko tudi sledeče: Bridko nas boli, da je del starejše generacije bolj nesimpatično gledal naš radikalni katoliški pokret med mladino kot prejšnje valovanje motnega in nejasnega križarstva. V svoji spomenici zares niste našli nobene prijazne besede za to novo mladino, ki je tu, raste in se množi.

Restorirski pisanje in se odpravi čigra. - obloga.
Vi pišete (str.6), da se ravnanje ("te struje") da razložiti samo na dva načina: "ali gre ... za povsem posvetne, materialne in politične cilje ... ali pa imamo tu opravka z boleltno slo po brezobzirnem uveljavljanju lastne premoči..." Morda je pa le še t r e t j a razlaga možna, da ji gre predvsem za borbo proti komunizmu, svobodomiseljstvu med dijaštvom, borbo, katero je križarstvo slabo vodilo, katere se starešinstvo n i lotilo niti pravočasno niti z učinkovitimi metodami.

3) Škof na "Zgrešeni in nevarni poti".

Dejstva, na katera opirate v spomenici očitke proti meni kot škofu, so:

- a) Zadeva, Kocbekov članek o Španiji,
- b) Bohinjski kulturno-socialni teden,
- c) Zadeva letošnjih počitniških tečajev.

Ad a) (Zadeva "Kocbek").

Če bi se odpravi!
K. članki - manj kot - vail
Z Vašo sodbo, da je začela (struja) proti piscu in uredništvu Doma in sveta svojo n e k u l t u r n o i n n e - k r š č a n s k o gonjo, se ne morem strinjati. Skupno pastirsko pismo španskih škofov je dokazalo, da je bilo Kocbekovo prikazovanje španskih dogodkov enostransko in krivično in da je bil na-

stop proti takemu pisanju potreben in umesten, ker je bila p a v š a l n a obsodba španske duhovščine nekulturna in kaj malo krščanska. Da sem pa jaz kljub Vašemu klicu "k iztreznjenju" "dal tej zgodbi svojo izjavo v Škofijskem listu odločilen povdarek", sem smatral za svojo nadpastirsko dolžnost, ker bi se sicer prav lahko oglasil Rim, kot že nekoč pri Križu na gori. Tem bolj, ko so izvleček Kocbekovega članka prinesli razni framazonski listi v naši državi in sem dobil od najmerodajnejših katoliških ljudi poročila, kako porazno je ta članek vplival tudi na zavestno katoliške bralce. Svobodo in pravico pa ima prizadeti, predložiti ta slučaj najvišji cerkveni oblasti v Rimu ter se pritožiti proti moji izjavi. - Trikrat sem Kocbekov članek prebral pazljivo in z iskreno željo najti v njem samo dobro in pozitivno stran. A čutil sem vedno bolj, da članku manjka ljubezni do Cerkve in sočutja z njo tudi v predpostavki, da so vsa dejstva popolnoma resnična. O svoji materi, pa če tudi je grešila, otrok, ki se zaveda dolžnosti 4. božje zapovedi, drugače govori.

Ad b) (Bohinjski teden).

"Na podlagi golih sumničenj te struje ste s posebnim dekretom poslali svojega nadzornika in sicer takega, ki ste o njem lahko naprej vedeli, da bo to svojo misijo brezobzirno zlorabil", tako pišete v spomenici.

Iz vabila je bilo posneti, da vabijo "kat. akademska društva Danica, Zarja in Savica" na akademski kulturno-socialni teden v Bohinju kat. akad. starešine, katoliške akademike, abituriente ter vso slovensko katoliško inteligenco.

Namen tečaja je bil "ugoditi prošnji katoliških akademikov, da se jim dajo stvarne smernice za v e r s k o , kulturno in socialno delo", kakor pravi meni (škofu) poslana izjava, ki ste jo tudi Vi podpisali. Če gre za smernice za v e r s k o delo, nima škof samo pravice, temveč d o l ž n o s t vedeti, kakšne smernice se bodo dajale za versko delo. Nisem bil

*Jaz: besednjak
katoliške
de stran dele
dobre smernice*

nič obveščen o tečaju in njegovi vsebini od tistih, ki so tečaj pripravljali. Zato sem jih sam poklical in izpraševal. Moral sem dobiti vtis, da se škofu nekaj skriva. Tudi g. prof. L. Ehrlich, dušni pastir za akademike, ni bil niti obveščen o pripravah, še manj pritegnjen k posvetovanjem o sporedu in me je zato vprašal, če naj gre k tečaju. Naročil sem mu, da se udeleži tečaja in sem ga za tečaj še posebej pooblastil za svojega zastopnika, da mi po tečaju poroča.

Na sporedu so bila predavanja o "svobodi duha in kulturni rasti", o "problemu svobode in vezanosti v sodobnem življenju", itd., problemi, o katerih so se tekom zadnjih let prav v "mladinskem" in "križarskem" gibanju vršile pismene in ustne debate in se pojavljala nejasna in dvomljiva gledanja.

Kar zadeva osebo prof. L. Ehrlicha: Že v pismu z dne 14. avgusta 1937 se trdi: da je "s svojim nastopom žalil dobro voljo zborovalcev in predavateljev"; Vi pa pišete, da bi jaz lahko naprej vedel, "da bo to svojo misijo brezobzirno zlorabil".

Težki očitki, radi katerih bi moral g. prof. Ehrlicha poklicati na odgovor! Toda preden to morem, bi Vas prosil, da mi predložite t o č e n substrat in dokaz za to obdolžitev.

Brez napak in nedostatkov ni sicer noben človek. Vem, da nekateri gospoda prof. Ehrlicha težko prenašajo in njegovo delovanje obsojajo, vem pa tudi, da mnogi akademiki in mladi inteligenti prof. Ehrlicha visoko cenijo, spoštujejo in so mu zelo hvaležni za vse, kar jim je za njihovo duhovno rast dal. In ti akademiki ne spadajo med intelektualno in moralno najslabše.

Gospoda prof. Ehrlicha poznam že od l. 1903 in z njim sodelujem. - Pri vsakem sodelovanju s komurkoli je seveda treba več ali manj potrpežljivosti, a izjaviti Vam moram, da navzlic temu, da g. prof. Ehrlicha poznam več kot 30 let, nisem "naprej vedel, da bo to svojo misijo brezobzirno zlorabil"(str.2), kakor me Vi sumničite.

Ad c) (Zadeva letošnjih počitniških tečajev).

Obžalujem, da se ni vršil letos tečaj, ki ga je namerala prirediti Narodni odbor KA. Tečaj pa, ki ga je nameravala prirediti skupina: Danica - Zarja, bi bil po mojem prepričanju nasprotja le poglobil. Predmeti (Oseba v verskem in notranje cerkvenem življenju, Oseba in organizacija, Oseba in kulturno ustvarjanje itd.) so taki, da bi se ob njih nehote sprožile iste debate, ki že leta in leta ustvarjajo med nami nesporazumevanja glede avtoritete, svobode itd. Forum vseh akademikov in akademičark pač ni najbolj primeren za taka obravnavanja. Taki problemi se morejo koristno v svrhu razjasnitve obravnavati le v ožjem krogu zrelih ljudi (Cfr. letošnji razgovor SKAS na Bledu). Šele potem, ko so vsi sporni pojmi dognani in razjasnjeni, da jih vsi sprejmejo, se sme iti z njimi pred širši forum vseh katoliških akademikov. Tečaji, ki so jih imele sekcije K. A. so služili predvsem enotnemu usmerjanju katoliške miselnosti pri akademikih v ideologiji in delu. Vsako akademsko društvo zase pa bi bilo moglo imeti tečaje za svoje člane; taki v moji prošnji niso bili vsebovani.

Očitek integralizma.

K Vašemu citatu o integralizmu bi Vam dal še to-le informacijo:

Benedikt XV. je res zavrnil izraz "integralni katolicizem", češ, "ali kdo izpoveda ves katolicizem ali pa ga sploh ne izpoveda; katolicizem po svojem bistvu ne dopušča ne več ne manj." Prav tako je zavrnil sumničavost nekaterih, ki sumničijo druge pomanjkanja vere ali pokorščine samo zato, ker drugače mislijo kot pa oni v stvareh, kjer sv. stolica še ni izrekla nobene sodbe in o katerih se sme brez kvari za vero ali discipli-

plino svobodno razpravljati.- Toda v isti okrožnici je odločno povdaril, če je postavna oblast kaj zaukazala, da ni nikomur dovoljeno ta ukaz prezirati, češ, da se njemu ne zdi tako; opominja katoliško družbo, naj se vedno in zvesto ravnajo po navodilih sv. stolice, zakaj brez pokorščine bo vse njih prizadevanje zastonj, preziranje avtoritete, da je vzrok toliko zla, odtod tista drznost, ki kritizira vsak ukaz, odtod tisoč načinov, kako se znebiti pokorščine; zlasti duhovniki da morajo biti eno s škofom, "ni s cerkvijo, kdor ni s škofom". Tako Benedikt XV. v okrožnici o integralnem katolicizmu. Doslej mi še nihče ni nudil dokaza, da bi dijaška K. A. zagovarjala princip potestatis directae Cerkve na svetnih področjih politike, gospodarstva itd. O avtonomiji kulturnih panog ni v Benediktovi okrožnici ničesar. Sicer pa K. A. pri nas (in sploh nihče) ne zanikuje relativne avtonomije kulturnih panog. Prepričati se morete, če pogledate knjigo: "Katoliška načela", ki jo je izdala dijaška K. A. in je merodajna za mišljenje in delovanje K. A. pri nas.

Brezdvomno so se godile tu pa tam napake od strani Mladcev in Stražarjev: saj je to vendar pokret mladih. Za vsako njihovo besedo in taktično potezo ne nosim odgovornosti. Lahko ste uverjeni, da sem marsikdaj opominjal, opozarjal na to in ono napako v metodi in bom tudi v bodoče.

Sicer bom Vam vedno hvaležen, če me na konkretne nedostatke, ki jih opazate v tem gibanju, opozarjate.

V kolikor je to novo gibanje o d l o č n a r e a k - c i j a proti križarstvu, levičarstvu itd., bi bila gotovo možnost dana, da zaide v kako nasprotno skrajnost; tega se dobro zavedam in bom kot škof pazil, da se to ne zgodi, to tem bolj, ker iz Vaše spomenice vidim, da se Vi in Vaš krog prav posebno t_e nevarnosti bojite.

Sodelovanje pri Katoliški akciji.

Vašo pripravljenost, sodelovati pri K. A. in njenih pomožnih organizacijah, vzamem z veseljem na znanje. Da Vas sedanje vodstvo (str. 9) K. A. od slehernega dela v njej in njenih pomožnih organizacijah dosledno izključuje, ni moja krivda. Jaz, kot škof, naravno želim sodelovanje vseh sposobnih laikov, a seveda v duhu in smislu K. A. kakor je v naši škofiji konkretno organizirana. K. A. je sodelovanje laikov na hierarhičnem apostolatu t. j. ne sodelovanje kakršnokoli, ampak vprav takšno in na tak način, kakor zastopnik hierarhičnega apostolata za svoj teritorij odloči. Za obe slovenski škofiji je od obeh škofov K. A. konkretno organizirana in deluje. Kdor torej pravi in trdi, da hoče delati v K. A., mora pri nas sodelovati le v tej in tako organizirani K. A. Če tega ne more ali noče, sploh ne more v smislu in duhu K. A. delovati.

Najbolj primeren izhod iz takih trenj bi bil ta, da sprejmete vabila k temu ali onemu sodelovanju brez prejšnjih medsebojnih razpravljanj o preteklih sporih. Meni bi bilo to tem ljubše, ker je Vaša družina vzor katoliške družine in ker ste v preteklih letih v katoliškem taboru imeli zelo vidno in važno vlogo.

Kot škof pa Vas smem prositi, da tudi od svoje strani doprinesete one žrtve, ki jih ^{Bog} najbolj ceni, potrpežljivost, milobo, popustljivost. Dolžan sem biti iskren do Vas in Vam povedati, da mnogi mislijo, da n i l a h k o z Vami delati: najboljšje je praktično dokazati nasprotno.

Pozdrav in blagoslov!

Škof:

+ Gregorij Mojman